

a. pleiten voor de historische lijn houdt niet in critiekloze aanvaarding van wat overgeleverd is; dit heb ik trouwens zelf opgemerkt te Arnhem; en van strijd is dus geen sprake. Wel meen ik, dat niemand het recht heeft zich van het verleden los te maken, als hij geen argumenten geeft. Dit eerbied voor de lezers zoowel als voor het verleden, heb ik dan ook daarvan rekenschap gegeven;

b. Dr Kuyper is niet onze eenige erflater; in dit geding spreken ook mee mannen als Bavnick, die anders oordeelde, en die ook van het thans ingediende voorstel — toen het onderstellend-derwijs ter sprake kwam — heeft erkend, dat het iets anders was, dan indertijd afgewezen werd; en voorts mannen als Brummelkamp (zie boven) en vele anderen;

c. Dr Kuyper, zelfs al zou men hem alleen willen doen spreken, heeft in zijn leven op dit punt meer dan één kant uit gewezen; hij zelf verplicht het nageslacht, nog eens het probleem te stellen.

d. de geachte schrijver verliest m.i. den historischen gang van het debat uit het oog. Dat Delft ter sprake kwam, was vooral hierom: Vroeger heette het, dat incorporatie in een universiteitsgeheel noodig was voor erkenning van het ius promovendi. Delft staat daar als bewijs dat Dr Kuyper, toen die gedachte tegen zijn eigen werk aangevoerd werd, ertegen heeft geoponeerd. Dat anderen weer met een beroep op Dr Kuyper dezelfde idee lanceeren, als die hij in de Tweede Kamer weersprak, dat was de historische aanleiding tot het debat. Wie trouwens argumenten probeert te geven, behandelt niets en bagatelle.

Indien de schrijver van het artikel niet mocht bedoeld hebben, wat ik zoeven mogelijk achtte, dan gaan deze opmerkingen wel hem zelf voorbij, doch hebben misschien haar nut voor zijn lezers. Voorts zegt de schrijver:

Het promotierecht verleenen, dat is niet anders dan van de School als opleidingsinstituut maken een Theologische Hoogeschool, zooals zij dan ook straks zal moeten heeten. En zulk een hoogeschool in stand houden en verzorgen dat is niet anders dan „Wissenschaft treiben“, aan wetenschap doen.

Indien hiermee alles gezegd was (de schrijver zelf laat echter duidelijk merken, dat hij de kwestie scherp en breed stelt) dan zou óók moeten losgelaten worden, wat thans bestaat, indien n.l. „Wissenschaft treiben“ de kerk niet vrijstaat. Maar ik wijs nog eens op de doelstelling: aan de V. U. mag men niet wetenschap beoefenen zonder een buiten die beoefening gelegen doel, en te Kampen staat het evenzoo. Wil men dus dien kant uit, dan moet eerst worden weerlegd, wat opgemerkt werd toen ik zei: de kerken dienen zichzelf en vervullen beter eigen taak, indien zij het voorstel aanvaarden, let wel: op de thans gestelde voorwaarden en naar thans gegeven redeneermethode.

Een geïsoleerde, nieuwe beoefening van wetenschap wordt niet gevraagd; men heeft het alleen over de consequentie, die organisch opbloeit uit wat eenmaal bestaat. Het gaat er niet om, dat de kerken een nieuwe taak aanvaarden zullen, maar dat ze een uit eenmaal begonnen werk opkomende levensuiting niet smoren zullen. Van opzettelijkheid in beginselfabricage is hier geen sprake, noch van karakterverandering.

Omdat deze praelabele kwestie niet afgehandeld is, kan voorts blijven rusten wat de geachte schrijver nog verder opmerkt, wijl dat eerst aan de orde zou komen, indien de thans gevolgde argumentatie onduidelijk gebleken was. Dat trouwens de schrijver geen overwegende principieele bezwaren ziet (immers over door Gods Woord geëschte beginselen stap men niet heen) blijkt wel uit enkele beslissende uitspraken, die ik hier weergeef:

Zien wij zoo de School, als uit den nood der tijden geboren, dan moet ook worden erkend dat zij krachtens haar oorsprong in zich het beginsel draagt, dat consequent tot den uithouw tot volledige theologische hoogeschool voert. Wie eenmaal op het gebied van het hooger onderwijs de hand aan de ploeg slaat, die moet verder. Het moge zijn uit eigen roeping of uit van buiten opgelegde nood, het moge zijn als vereeniging, als Overheid of als kerk, het moge bedoelen rechtsgeleerde, natuurkundige of theologische vorming — het maakt alles geen verschil, men wordt voortgedreven. Men kan een bepaalde lagere of middelbare school laten zooals ze is, haar beletten zich uit te zetten boven een zekere mate, omdat ze een schakel is in een welgeordend systeem, waarin de deelen in elkaar passen en elkaar aanvullen. Maar een wetenschappelijke opleidingsinstelling geheel op zichzelf gezet te midden van een krachtige kerkengroep, groeit uit innerlijken levensdrang omhoog tot de volle wasdom is bereikt. Het wetenschappelijk karakter al is het aanvankelijk ook nog zoo zwak, beslist hier voor de toekomst. Wie theologisch onderwijs wil zonder graadverdeling moet straks telkens met de bijl komen om den boot van zijn kruin en takken te ontdoen. Het leven, de wetenschap zelf, persl en dringt hier.

En tenslotte:

Hetgeen dengenen, die voor het promotierecht niet zoo warm voelen of er principieele bedenkingen te-

gen hebben, zoo slechts rest is zich de vraag te stellen, of de maatregel bepaald tegen het belang der kerken is en of de principieele bezwaren dwingen tot een onverbiddelijk neen. Wat het eerste betreft, schadelijke gevolgen zullen wel moeilijk aan te wijzen zijn. Men kan zich denken, dat straks nu ook nog zal worden gevorderd, dat uitsluitend of bij voorkeur met het onderwijs aan de School — dan Hoogeschool — zullen worden belast zij die daar hun graad hebben gehaald, maar zooveel vertrouwen mag men in het gezond verstand in de kerken ook voor de toekomst nog wel hebben, dat wie benoemingen niet alleen wil laten afhangen van bekwaamheid en geschiktheid, zijn invloed totaal verspeelt. En als men eendrachtigheid en met het oog daarop wegneming van werkelijke of vermeende grieven, een groot belang der kerken vooral in den komende tijd acht, dan is er zeker veel voor te zeggen als het eenigzins kan nu maar aan het weer ontwaakt verlangen toe te geven. Onze kerken gaan een periode tegemoet, waarin zij minder dan ooit slepende kwesties, die de broeders stug en stroef tegenover elkaar maken en onverwacht zelfs tweedracht kunnen verwekken, kunnen velen. En wat aangaat het beginsel dat de kerk niet anders dan bij noodzaak, in abnormale omstandigheden, als een scheppend orgaan op het gebied der wetenschap mag optreden, zoo zouden we de opmerking willen wagen, dat we aan dit beginsel toch al niet meer zijn eisch kunnen geven. De School optrekken tot een Hoogeschool is in wezen niet anders dan wat het accepteren in 1892 eener eigen richting was, het zeggen van de e. m. a. van de b. Het promotierecht ligt in beginsel gegeven niet pas in 1896 bij de reorganisatie der School, of in 1891 in 't. B. d. i. g. maar in 1864, toen de School werd opgericht en de kerk als kerk rechtstreeks aan theologie ging doen.

Zoo ziet men, dat bij verschil van accent de harmonie in dit geval wel te vinden is. Feitelijk ligt de kwestie al beslist in de aanvaarding van een wetenschappelijke kerkelijke hoogeschool. De oude opleidingskwestie wordt niet opgerakeld; slechts wordt uit het bestaande conclusie genomen. Gegeven het FEIT der wetenschappelijke inkleeding van Kampen geldt thans wat Dr Kuyper zei in de Staten-Generaal („Staatscourant“, Handelingen 1904/5, bl. 151):

„In dit wetsontwerp“ (van dr Kuyper) „geschiedt de pging, om voor de wetenschap te handhaven den regel van het souverein zijn in eigen kring, zoodat niet de Staat peremptoir zal beslissen, wat wetenschappelijke eere zal hebben, maar de innerlijke levenskracht der wetenschap zelve.“

Die innerlijke levenskracht werkt nu eenmaal te Kampen; men late ze dan ook uitbotten en geve haar stuwung den vrijen loop. Zoo vindt men het rechte verband tussehen erfenamen en erfenis, en dan zonder eenige revolutie. Ik kan 't niet anders zien, dan zóó, dat de eenige kans, die men belooft om de oude opleidingskwestie weer op te rakelen, daar ligt, waar men tussehen de twee opleidingsinstellingen een denkbeeldig verschil poneert en voorts wat Kampen aangaat (of evengoed de Theol. fac. der V. U.) zou teruggaan achter wat eenmaal is aanvaard. Hier is evenwel van zoo iets geen sprake.

Over vrijmetselarij.

Het „Algemeen Weekb. v. Chr.d. & Cultuur“ zegt in een recensie (van de hand van Dr M. v. Rhijn):

Dat de Vrijmetselarij „geen enkele kerk en geen enkele politieke partij zou bestrijden“ is onjuist. Eveneens dat de Loge nooit ingrijpt wanneer het om benoemingen gaat. De meeste Vrijmetselaars gebruiken alles wat Roomsche of Orthodoxe denkt, voor hun maaltijd. En bij benoemingen te Groningen zijn zeer begaafde andersdenkenden die vooraanstanden, gepasseerd mede door de activiteit van de Loge.

Het is wel goed, dat hier eens op gewezen wordt. Legende en waarheid zijn moeilijk te onderscheiden.

Paedagogiek van ds Zandt.

Niet om tegen ds Zandt te opponeren, maar wel om te doen zien, dat tussehen wat zich „gereformeerd“ noemt ter eener en ter anderzijde wel eens groot verschil bestaat, neem ik hier uit „De Waarheidsvriend“ het volgende over (het gaat over een hervormde kerkeraadsschool in Delft, die ik ds Zandt eens in een officieel schrijven zag betitelen als „mijn“ school):

Hier moeten we tegelijk iets zeggen van het zingen op die Kerkeraadsschool. Toen ondergetoekende voorzitter was, werden er Psalmen gezongen, bij het beginnen en bij het eindigen van den schooltijd. Verder werden er geestelijke- en nationale liederen gezongen. En vooral bij gelegenheid van „de openbare les“ was het een lust om de kinderen, onder leiding van den heer L. Blok, vroeger het hoofd der Christel. School te Ameide, te hooren zingen. Hoe dikwijls hebben ds Benes, ds Beekenkamp en ondergetoekende, te midden van ouders en belangstellenden, met genot er naar geluisterd, als veelstemmig door de oudste leerlingen prachtig, buitengewoon prachtig werd gezongen!

Dat was „de fractie ds Zandt“ een ergernis. Het bestuurslid Wijnmaalen e. s. stak dat onder geen stoelen of banken. En ds Zandt riep, waar ouders en belangstellenden bij waren, het hoofd der school ter verantwoording in een hoekje van het schoollokaal en door ds Zandt en br. Wijnmaalen werd uitgemaakt, dat hier niet anders gezongen mocht worden dan zooals „het vrome volk zingt“; wat dan beteekende: éénstemmig, elke toon van gelijken duur en niet zoo vlug! Daarbij

mocht voortaan het repertoire van de school niet anders bevatten dan: Psalmen en enkele nationale liederen! Dat is daarna in het leerplan der school opgenomen en vastgelegd.

Zoo werd het zangonderwijs op school vermoord met de woorden „zooals het vrome volk zingt“.

Dit artikel is van ds v. Grieken. Hoe ds Zandt — en de groep van volgers — denkt over de resultaten der christelijke paedagogiek, vraagt men niet meer, als men weet, dat op „zijn“ school niet mocht gezongen worden: O jongens, als 'k rijk was, ik wist wat ik deed; of een liedje met „tra-la-la“ of „hoera“. Het is te hopen, dat de Tweede Kamer begrijpt, dat de naam gereformeerd nu eenmaal een sportartikel geworden is: iedereen loopt er mee naar en op het voetbalveld, en werkt er daar ook mee naar den aard des velds.

K. S.

Naschrift. In verband met de polemiek over dr Kuyper's leer geef ik hier nog enkele citaten uit de Memorie van Toelichting van dr A. Kuyper (Bijlagen, Staatscourant, 1902-1903, 135).

1. „Onder hooger onderwijs verstaat niemand, en kan dus ook de wet niet verstaan, de private liefhebberij van iemand mee te deelen wat hij weet. Dat kan even goed door geschrift geschieden. Hooger onderwijs is uitsluitend het doel om te vormen en voor te bereiden tot het bekleeden van maatschappelijke betrekkingen“ (bl. 10, kolom 2).

2. „En in de organieke wet van 28 April 1876 is de overtuiging, dat met name het hooger onderwijs volledig recht op vrijheid bezit zóó sterk doorgedrongen, dat art. 90 verklaart: „Het staat aan ieder Nederlander, ieder vreemdeling, die . . . elke erkende vereeniging en IEDER KERKENOOTSCHAP vrij eene bijzondere school voor hooger onderwijs te openen.“ . . . „Stilstand is hier ondenkbaar. Men schrijft geen vrijheid van hooger onderwijs in de wet als bedriegelijk uithangbord. Een aldus toegekende vrijheid moet voor verzoenlijk vatbaar zijn. Aan wat nominaal verkrijgbaar wordt gesteld, moet realiteit kunnen beantwoorden, zoodra de omstandigheden dat beginnen te eischen“ (bl. 10, kolom 1 en 2).

3. „De tijd om . . . het oprichten van een eigen parallel-faculteit (in plaats van bijzondere leerstoelen aan de Rijksuniversiteiten, K. S.) mogelijk te maken, die gelijk examenrecht met de openbare faculteit zou moeten bezitten, is nog niet gekomen. Alleen het slagen van het leerstoelstelsel kan hiervoor in de toekomst den weg baan“ (bl. 14, kolom 1). (Hier liggen ver strekkende consequenties, K. S.)

4. „De voorstelling, alsof de hoogleeraren te Delft, (dit werd geschreven vóór de verhooffing der Polytechn. Hoogeschool, K. S.), slechts wetenschap toe-passende, reeds daarom niet onder het hooger onderwijs waren te brengen, houdt dan ook geen steek“ (bl. 15, kolom 1).

5. „Nu is het karakter van hooger onderwijs buitengewoon overlang aan het hier bedoelde onderwijs . . . toegekend“ (en trekken wij dus daaruit elke consequentie, zoodra het p. l. wetenschappelijk hoog genoeg staat en de erkenning algemeen is, K. S.) (bl. 15, kolom 1).

6. „Waar toch de faculteiten eener zelfde universiteit een gaansch van elkander afgescheiden eigen bestaan leven . . .“ (maar later hoort men tot de Gereformeerden zeggen, dat die faculteiten aan elkaar op het nauwst verbonden zijn en dat 't anders niet veel waard kan zijn in een „seminarie“, K. S.) (bl. 15, kolom 2).

7. „In navolging van Duitse technische hoogeschoolen wenscht de ondergetoekende bovendien een doctoraat aan de hoogeschool verkrijgbaar te stellen als meer wetenschappelijke bekroning van de studie dergenen, die het ingenieursdiploma verworven hebben, door de zelfstandige bestudering van een technisch onderwerp van voldoende wetenschappelijken zin en geoefendheid bij te geven“ (bl. 17, kolom 2).

Ik geef deze citaten zonder meer. De toepassing kan de lezer wel maken. K. S.

Generale Synode te Groningen.

Vervolg tweede zitting.

De middagzitting van Donderdag 18 Aug. werd geopend met het zingen van Psalm 25: 2.

Rev. E. J. Hagan, afgevaardigde van de United Free Church, Rev. Robert Robertson, afgevaardigde van de Origin Secession Church, Rev. Alexander Dewar en Sir James Simpson, beiden afgevaardigden van de Free Church of Scotland, spraken de Synode toe. Br. Van Beek Calkoen vertaalde deze in het Engelsch gehouden toespraken in het Hollandsch en bracht daarna op verzoek van den praeses, in een Engelsche toespraak den dank der Synode over voor de aivaardiging en de toespraken, daarbij voorgende de beste wenschen voor het welwezen der Schotsche kerken.

De praeses dankt Br. Van Beek Calkoen voor zijn arbeid in de vertolking en voor de wijze, waarop hij de Schotsche broeders heeft toegesproken. Spr. dankt hem tegelijkertijd voor den arbeid, dien hij in Cardiff en Genève voor de eenheid van hen, die een zijn in Gereformeerde confessie, gedaan heeft. Spr. denkt hierbij ook aan het vele, wat zij, die in het afgeloopen jaar van hem werd weggenomen, daarvoor gedaan heeft.

De praeses stelt voor, Vrijdagmiddag 1 uur de andere buitenlandse afgevaardigden gelegenheid tot spreken te geven en dien dag om half vier te eindigen.

Aldus besloten.
De zitting wordt omgezet in een in comité-generaal en daarna gesloten.

Derde zitting.

De zitting werd geopend met het zingen van Psalm 138: 3, waarna de praeses voortgaat in gebed.

Appel nominaal wordt gehouden; de tweede scriba, Ds J. P. Klarhamer, leest de acta der vorige zitting, die worden vastgesteld.

Ingekomen is een telegram met heilbiede uit Burgersdorp. De praeses verzoekt Ds D. Postma den dank der Synode aan den afzender te willen overbrengen.

Ds H. A. Munnik Jr., deputaat voor de zaak der Hongaarsche studenten, wordt welkom geheeten en neemt zitting als adviseerend lid.

Oud. nazien v. van Utr. I. de a. ging v. II. den bij de A. Aldus. De pra. tijken de Scheffier sen, die Prof. taten inz. De con. a. de p. leuring 7. b. omf Prof. stel van provin. Het rap. Rotterdam op d. De kee. sluit: 1e. Aan Zedings treden m. op Midd. 2e. Aan noodzake onder vo matteme 3e. De ren, inde de Zende Deze v. indien de nantum De ker dat zij a. een opleiding den pred wizers v zakelijk o de wijze best zal. de verga corporafic op onze 2 b. alle behoefte i voor ontr der Zendi zende zal vord c. en in ming met voering d genheid d advies, op De keel taten vol dragen, d (predikant nemen, we nen van o De com Jo. Uit niet is ge eenig plat schen zen 2o. uit Middelbur is, dat zij 3o. aan vergaderit a. of he regelen w missionaie plegend ps b. indit woord, we den ingesl 4o. den woording met en het en op Soe nen, die n varing hel alle corpu van advies 5o. aan Synode va zicu, een wezenlijk medewerk komende t 6o. uit e de Genera De cone met 31 teg den arbeid Zending er om er een Dr H. F porten van De com 1. de hu stulente n 2. voor d dezelfde o 3. aan d een te brec ken van bi 4. wat p tot de kerk voldoende 5. de Sy aan Honga schiefe all taten. Conform Br. G. v van Utrecht Gereforme De com De Gene gende Gem Gereform Conform De praes dezen verri Prof. De het verzoek afkuring t